

ИЗВЕШТАЈ ЗА РОДОВО ОДГОВОРНО БУЏЕТИРАЊЕ за 2020 година

1. Податоци за избраната Програма

Име на програмата:

Унапредување на образовниот систем од аспект на родовата компонента (еднакви можности на жените и мажите)

Сектор (организациона единица) надлежен за спроведување на програмата:

Сектор за ученички и студентски стандард

Сектор за основното образование

Сектор за средното образование, образование на возрасните и доживотно учење

Комисии/Работни групи составени од компетенти и стручни лица за ревизија на наставни програми и учебници

Педагошката служба

Вид на програмата

Хоризонтална

Вертикална

Како програмата е поврзана со Стратегијата за родова еднаквост 2013-2020:

Податоци од Стратегијата за родова еднаквост 2013 – 2020: Во високото образование, според податоците на Државен завод за статистика (ДЗС) се забележува поголем број на запишани девојки. И од аспект на дипломирани студенти, се забележува исто така поголем број на девојки кои ги завршуваат студии. И во однос на запишаните студенти на последипломски студии се забележува мала предност на девојките, наспроти момчињата.

Сепак, во поглед на научната гранка (професионална ориентација) каде што се запишани, најголем родов диспаратет во соодносот на запишаните студенти се појавува кај техничко технолошките науки каде што од вкупно запишаните 489 студенти во учебната 2010/2011 година 179 (37%) се девојки, а 310 (63%) момчиња. Наспроти тоа, кај општествените науки, се забележува исто така поголема разлика во соодност на девојките и момчињата, запишани магистранти, и тоа од вкупно 2586 запишани, 60% се девојки, а 40% мажи.

Исто така, во Стратегијата за родова еднаквост 2013-2020 нотирано е постоењето на стереотипи и предрасуди за улогите на жените и мажите/девојчињата и момчињата во наставните содржини и учебници на сите нивоа на образование. Потребно е да се ревидираат наставните програми и содржини од аспект на родовата рамноправност и отстранување на стереотипите и предрасудите кои се главните причини за дискриминацијата на жените/девојчињата изразена низ содржините и кои значително влијаат врз нивната професионална ориентација во понатамошниот образовен процес. Потребно е да се вклучат програми за сексуално и репродуктивно здравје како дел од наставните содржини во средно образование.

Програмата за Унапредување на образовниот систем од аспект на родовата компонента (еднакви можности на жените и мажите) е поврзана со следниве стратешки цели и приоритети од Стратегијата за родова еднаквост 2013-2020:

Секторски приоритет: Родово сензитивно образование

Стратешка цел 1: Воспоставување на ефективен и ефикасен систем на постигнување родова еднаквост преку функционални механизми за поддршка на национално и локално ниво, хармонизирани индикатори за мерење на прогресот на родовата еднаквост и обезбедена родова разделена статистика

Специфична стратешка цел 2.3: Воспоставени и пилотирани политики за надминување на бариерите/пречките и зголемена вработеност на жените

2. Вовед

Родовата буџетска изјава на Министерството за образование и наука е подготвена заедно со буџетското планирање 2018-2020 година.

Со Програмата за Унапредување на образовниот систем од аспект на родовата компонента (еднакви можности на жените и мажите), предвидени се две поткомпоненти.

3. Позадина/контекст

Првата компонента е врзана односно произлегува од Програмата за остварување и развој на дејноста во студентскиот стандард, каде се предвидуваат неколку категории на стипендии на студенти запишани на високо-образовните установи во Република Северна Македонија. Имено, со Програмата се утврдени 85 стипендии кои се доделуваат на студенти запишани на студиски програми по информатика, 500 стипендии на студенти запишани на студиски програми од научните подрачја на природно-математичките, техничко-технолошките, биотехничките и/или медицинските науки и 100 стипендии за студенти кои се запишани на студиски програми по хемија, физика и математика. Целта е да се зголеми учеството на студентите на студиските програми од областа на ИТ, техничко-технолошките, био-техничките и природно математичките науки, во насока на нивна поголема вработливост, имајќи ја притоа предвид родовата еднаквост.

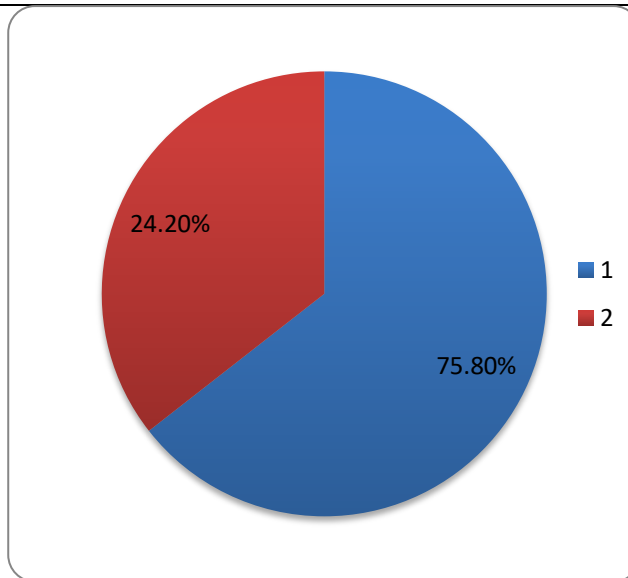
Втората компонента се однесува на елиминирањето на стереотипите и воведување на родово сензитивно образование во целиот образовен систем како еден од предусловите за изградба на родово недискриминаторско општеството. Образованието е главниот движечки фактор во формирањето на ставовите, нормите, и вредностите за родовите улоги во општеството, исто така, и во искоренувањето на стереотипите за родовите улоги. Покрај медиумите, културата и спортот, образованието е камен темелник во насока на постигнување на родова еднаквост. Начинот на прикажување на мажите и жените, особено во учебниците и другите наставни средства кои се користат во образовниот процес, можат да бидат од пресудно значење во формирањето и обликувањето на ставовите кај децата кои подоцна како возрасни луѓе ќе ги задржат ставовите формирани под влијание на воспитувањето и образованието.

Согласно членот 6 од Законот за еднакви можности, кој се однесува на образованието, потребно е обезбедување на механизми за отстранување на предрасудите и стереотипите во врска со воспоставување на еднаквите можности. Оттука, потекнува потребата за вршење на анализата на содржините на наставните планови, програми и учебници. Начинот на вршење на анализата од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите опфаќа квантитативна и квалитативна анализа на содржините на наставните планови, програми и учебници.

4. Остварени резултати, промени и влијанија (се следат почетните состојби и индикаторите кои укажуваат на промени)

4.1. Остварени резултати, проени и влијанија во првата компонента:

СООДНОС НА СТИПЕНДИИ ЗА БИО-ТЕХНИЧКИ, ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИ,
ПРИРОДНО МАТЕМАТИЧКИ, ИТ И/ИЛИ МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, ПО РОД ЗА
АКАДЕМСКАТА 2020/2021:



Графикон 1:

1. Жени студентки (75.80%)
2. Мажи студенти (24.20%)

4.2. Остварени резултати, поени и влијанија во втората компонента:

Согласно Правилникот за начинот на вршењето на анализата на содржините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите („Службен весник на Република Македонија” бр. 125/2015), поради потребата од обезбедување на механизми за отстранување на предрасудите и стереотипите во врска со воспоставување на еднаквите можности, беше формирана Работната група која ќе врши анализа на содржините на наставните планови, програми и учебници од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите, истата активно започна со работа во јануари 2018 година. Оваа работна група при анализата на содржините на наставните планови, програми и учебници се води согласно членот 6 од Законот за еднакви можности, кој се однесува на образованието.

Во 2020 година, повлечен е од употреба учебникот по Македонски јазик за петто одделение, поради несоодветна и дискриминирачка содржина. Во овој учебник се констатирани дискриминирачки текстови, но и примери коишто ја засилуваат родовата нееднаквост. Завршена е постапката за ревизија односно исправки и/или дополнувања во текстот на учебникот, а истите не преставуваат повеќе од 30% од содржината на учебникот по предметот Социологија за II, за III и за IV година. Во однос на постапката за ревизија на учебници во основно и средно образование од аспект на родовата еднаквост и недискриминацијата, во 2020 година од вкупно 47 наставни предмети предвидени за ревидирање, постапката е завршена за 29 наставни предмети и тоа: единаесет (11) наставни предмети за средно образование и осумнаесет наставни предмети (18) за основно образование.

За осумнаесет (18) наставни предмети постапката е не завршена и тоа: три (3) наставни предмети за средно образование и петнаесет (15) наставни предмети за основно образование.

Врз основа на новиот Закон за основно образование, во 2020 година од страна на министерот за образование и наука донесено е Упатство за постапката за пријавување и заштита на ученик-жртва на било која од формите на насилство, злоупотреба и занемарување (бр. 18-6570/1 од 6.7.2020г.)

5. Анализа на буџетски алокации (планирани и потрошени средства, по корисник, дополнителни средства, специфични трошоци за жени).

Во анализата на буџетските алокации можете да се водите од:

Анализа на потрошените средства во однос на поставените индикаторите за таа програма;

Процентвалната распределба на трошоците на мажите и жените:

За академската 2020/2021 година за стипендии за студенти девојчиња на студии за био-технички, техничко-технолошки, природно математички, ИТ и/или медицински науки (трета група на стипендии + ИТ) издвоени се 24.239.700 денари, додека за стипендии за студенти момчиња издвоени се 9.591.300 денари.

Кризата што настана со ширењето на Ковид-19 ги истакна потребите и предизвиците во такви услови да се обезбеди правото на образование. Образовниот систем се соочи со ситуација во која не постои можност за вообичаено функционирање на формалното образование, а потребно е да се обезбеди континуитет во образованието за сите ученици. Од друга страна пак, оваа криза, освен несигурноста и стравот што го предизвика, поттикна и барање нови решенија за организација и реализацијата на наставата и учењето. Тоа е едновремено и можност за подобро разбирање на разни аспекти на наставата и учењето и идентификување нови алатки и контексти за поддршка на учењето на сите деца и млади.

Меѓудругото донесена е Уредба со законска сила за плаќање на дел од партиципацијата во трошоците за студирање за студенти, партиципација за студирање во студентски дом и партиципација на трошоците за приватно сместување на студенти чие образование се финансира од буџетот на Република Северна Македонија, а се од семејни домаќинства со низок доход, за време на вонредна состојба.

Оттаму, одобрени се:

- 958 апликации за партиципација во трошоци за студирање на студенти од кои 665 се девојки или 69,4%. Обезбедени средства за плаќање на дел од партиципација во трошоците за студирање за студенти вкупно 5.748.000 денари.
- 14 апликации за партиципација за сместување во студентски дом од кои 12 се девојки или 85,7%. Обезбедени средства за плаќање на дел од партиципација за сместување во студентски дом вкупно 84.000 денари.

Исто така донесена Уредба со законска сила за издавање на ваучери на млади лица за обуки за дигитални вештини заради подобрување на нивната конкурентност на пазарот на трудот за време на вонредна состојба.

Одобрени апликации за издавање на ваучери на млади лица за обуки за дигитални вештини заради подобрување на нивната конкурентност на пазарот на трудот се 2500, од кои 1353 се девојки или 54,12%. Реализирани средства за овие ваучери се 47.524.080 денари.

6. Тесни грла и научени лекции (Како можеме да ја подобриме во иднина политиката/програмата за да обезбеди подобри резултати согласно дефинираните индикатори)

Законот за изменување и дополнување на Законот за учебници за основно и средно образование, кој е донесен и објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр.21/2018 од 02.02.2018 година, предвидува доколку во одобрените учебници се потребни одредени исправки или дополнувања од стручен, методолошки или технички аспект, од аспект на утврдување на родова или друга дискриминација, а истите не претставуваат повеќе од 30% од содржината на учебникот, Педагошката служба може да ги повика издавачите, односно авторите да предложат исправки и/или дополнувања во текстот на учебникот во рок од 30 дена од денот на добивање на повикот.

Се дава законска можност ако во одобрените учебници се потребни одредени исправки или дополнувања од стручен, методолошки или технички аспект, од аспект на утврдување на родова или друга дискриминација, како и од аспект на превод и адаптирање, а истите не претставуваат повеќе од 30% од содржината на учебникот, авторите или издавачот да можат да предложат исправки и/или дополнувања до Педагошката служба, без претходно барање од страна на Педагошката служба. Директорот на Педагошката служба формира комисија за давање на мислење по доставените предлози за исправки и/или дополнувања, а комисијата мислењето го доставува најдоцна во рок од 15 дена, од денот на нејзиното формирање, до директорот на Педагошката служба. Врз основа на позитивното мислење на комисијата, министерот носи решение со кое потврдува дека продолжува да важи одлуката за употреба на учебникот. Врз основа на решението, издавачот е обврзан да го издаде учебникот со исправките или дополнувањата или да испечати додаток на учебникот во кој се содржани исправките односно дополнувањата. Ако издавачот, односно авторот не постапи, одобриението за употреба на учебникот се одзема.

Имајќи ги предвид постојаните реакции од јавноста, родителите/старателите, учениците но и самите наставници за квалитетот на учебниците, долгите постапки за нивно одобрување, како и честите постапки за повлекување на учебници поради стереотипи, предрасуди и грешки, во 2020 година со Решение на министерката за образование и наука, формирана е Работна група за подготовка на нов Концепт на Законот за учебници во основно и средно образование, односно за подготвување на целосно ново системско решение за подобрување на квалитетот на т.н дополнителни материјали во настава. Целта на оваа Работна група беше прво да направи анализа на најдобрите искуства и практики од неколку земји, меѓу кои Велика Британија, Словенија, Хрватска, Естонија, Грузија, Турција и сл. Целта е да се изготви целосно нов систем за унапредување на квалитетот на наставата кој подразбира не само употреба на учебници туку и изработка и употреба на разни видови на наставни и дидактички материјали за наставниците и учениците. Голем број на земји во светот веќе го имаат надминато системот на класична употреба на учебник, поради што учениците своето знаење го стекнуваат преку различни извори на информации и разновидни дигитални алатки кои ги користат наставниците. Оваа реформа ќе оди паралелно со новата Концепција за основно образование и планот е да се стави во употреба од следната учебна година (септември 2021 година). Во новото предлог-законско се уредува следното: „Во учебник, наставен и друг дидактички материјал се забранува секоја директна или индиректна дискриминација, повлекување и поттикнување на дискриминација и помагање во дискриминаторско постапување по основ на пол, раса, боја на кожа, национално или етничко потекло, попреченост, род, сексуална ориентација, родов идентитет, државјанство, социјално потекло, образование, религија или верско уверување, политичко уверување, други видови уверувања, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба и општествен статус или која било друга основа која е предвидена со закон

или со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Северна Македонија во остварување на правата од основното и средното образование" и „во содржините треба да има текстови и илустрации каде подеднакво се застапени и третирани и жените и мажите".

Многу е важно да се нагласи дека новата предлог Концепција за основно образование, има посебна глава за Обезбедување родова сензитивност/ рамноправност. Во неа меѓудругото е уредено дека „образованието поттикнува вклучување на родовата перспектива во обуката на наставниците, реализира настава низ содржини во кои нема експлицитни родови стереотипи, и користи пристап кој е родово сензитивен и повикува на критички однос кон родовата нееднаквост. Наставните содржини се избрани така што водат сметка и на девојчињата и на момчињата да им обезбедат позитивни модели за идентификација кои не се ограничени од традиционалните родови улоги." Концепцијата исто така уредува: „Промовирање на родовата рамноправност преку образованието е стимулирање на учеството на учениците во наставните и воннаставните активности независно од полот, односно спротивно на стереотипните очекувања поврзани со полот/родот."

Согласно Националниот план за акција за родова еднаквост 2018-2020 година предвидено е воведување на сеопфатното сексуално образование. Развиени се едукативни модели за спроведување на ССО во образовниот систем, подготвена е наставна програма на ученици од 13 до 15 годишна возраст и прирачник за наставници за спроведување на пилот проектот за ССО. Формираната работна група при МОН со членови од БРО,МТСП, МЗ и ХЕРА изготви тригодишен акциски план за пилотирање на ССО. Во месец декември 2020 спроведена е обука за наставниците од четирите училишта во кои ќе се пилотира наставната програма за сеопфатно сексуално образование. Пилот програмата ќе се спроведе од учебната 2021/2022 година. Воведувањето сеопфатно сексуално образование во основните училишта, ќе значи унапредување на родовата еднаквост, инклузивноста и толеранцијата, но и превенција од сексуалното вознемирување и насилството.

7. Заклучоци и препораки

Вклучување на примери за успешни жени од различни професии во наставните програми, учебници и наставни и дидактички материјали.

Реализирање на настава низ содржини во кои нема експлицитни родови стереотипи, и користи пристап кој е родово сензитивен и повикува на критички однос кон родовата нееднаквост.

бр. 01-2871/1
16.02.2021 година

Одобрил:
Министерка
Мила Царовска, с.р